

Bozóki András

A hatalomnak kell elszámolnia

Minden nép életében vannak kitüntetett történelmi pillanatok: a megérzett, kivívott, megtapasztalt szabadság mámorító napjai. A huszadik században csak rövid időszakokra adott meg a magyar népnek, hogy szabadságban éljen. Ilyen volt a legfényesebb pillanat: az 1956-os magyar forradalom. Ez a forradalom kiemelte a magyar népet a rabbá tett nemzetek közül. Ez a forradalom megmutatta, hogy van élet a vasfüggöny mögött. Ez a forradalom bevilágította a huszadik századot.

Volt egy pillanat az egyetemes történelemben, amikor Magyarország erkölcsi és politikai példát mutatott a világnak. 1956 októberre visszaadta a magyar nép méltóságát. Mert a szabadság akkor is élt elődeinkben, amikor nem élhettek szabadon. Az a hatalom, amely az emberektől a szabadságot akarja elvenni, nem lesz gazdagabb semmivel. A szabadság ugyanis sajátos természetű kincs. Csupán attól, hogy megfosztanak valakit tőle, nem lesz azé sem, aki elvette. Az elnyomó hatalom hiába fosztott meg a szólás, a boldogulás és a jólét szabadságától milliókat, a lázadás szabadságát akkor sem vehette el. A szabadság nem adomány. A lázadó ember nem kéri a szabadságot, hanem arra figyelmeztet, hogy van neki. A kritika a szabad ember joga, az önvizsgálat a szabad ember képessége. 1956 októberében végképp kiderült, hogy a munkások és parasztok nevében, de ellenükben létrehozott kommunista rendszer nem képes önvizsgálatra és nem tűri a kritikát.

Még azoktól sem, akiket, úgymond, „képvisel”. 1956-ban a rendszerrel szemben fellépő széles népi mozgalom társadalmi forradalomra szerveződött. A munkástanácsok megszerveződésével pedig valódi munkásmozgalom jött létre az úgynevezett munkásállam hazugsága ellen. 1956-ban a fellázadó társadalom kritikája az önvizsgálat pillanataiban fogant. A forradalom egyesítette azokat, akik sose hittek a rendszer ígéreteiben, és azokat, akik korábban tevékeny részesei voltak a nemesnek hitt célok erőszakos megvalósításának. A rendszert eleve elutasították, a kismemizettek és a kiábrándultak együtt mozdultak a forradalom napjaiban.

A szovjetrendszer szabadság helyett hatalmi önkény volt, függetlenség helyett pedig katonai megszállás. Szüleink és nagyszüleink nemzedékét kiforgatták még nyelvből: szávaikból, mondataikból is. Körülöttük a hazugság mákonya és a terror iszonyata örvényelt. Szüleink és nagyszüleink őszinte gesztusait a szoroson vett magánélet cellájába zárták. De sokszor még ott sem voltak biztonságban.

A kezdetben lassú „olvasás” egyre mélyülő társadalmi és gazdasági válsághoz vezetett. A történelem iróniája, hogy az önmagát baloldalinak és forradalminak nevező rendszerrel szemben éppen a kritika és a forradalom fegyverével léptek fel az elnyomottak.

Ennek a tragikus lelkiismereti válságnak lett jelképes alakja Nagy Imre. Ezt a válságot élte át a hithű, de meghasonlott kommunista. Ebből a válságból születtek újjá – mint például **Eörsi István** – a lélekben szabad emberek.

A forradalom napjaiban a fiatal tüntetők azért mentek ki az utcára, mert nem tudták többé elviselni, hogy a nyers hatalmi önkény irányítsa életüket. A propaganda és a valóság

*A demokratikus baloldal
nem tekinthet példaképpül azokra, akik
a kommunista diktatúrát önkéntesen
szolgálták. Ugyanilyen természetes,
hogy a jobboldal nem vállalhat
közösséget antidemokratikus elődeivel*

között mély szakadék tátongott. Ezt akarták megváltoztatni. Az 1956-os magyar forradalom azért volt nagyszerű, mert nem csupán egy önkényuralmi kormány ellen lázadt fel, hanem egy egész hazug világrend ellen.

Bár a forradalmat leverték, éppen a lázadás vérből fojtása mutatta meg, hogy nem azé az igazi erő, aki tankok tetején érkezik, hanem azé, akinek van bátorsága tiltakozni. A kritikától való elzárkózás és az erőszak mindig a gyengeség jele. A kommunista hatalom éppen az elnyomás gyakorlatával ismerte el, hogy fél az emberektől, nincsen igazi hatalma. Nem volt vállalható és szabad emberek által elismert erkölcsi hatalma.

Az 1956-os forradalom véres leverése a kommunizmus gyengeségének, mélyről jövő válságának bizonyítéka volt – és az egész szovjet blokk válságának jele. Ez a válság később Lengyelországban mélyült el igazán, amelyre válaszként megszületett Kelet-Európa legnagyobb ellenzéki szervezete, a Szolidaritás. Mindezt az 56-os magyar forradalom indította el – amely maga is a lengyelekkel való szolidaritásból született.

A mi részünkről, akik az „utókor” vagyunk, nem volna tisztességes, ha 1956-ot a mai politikai megosztottság térképen akarnánk elhelyezni. A szabadságnak önmagában nincs politikai hovatarozása, viszont a szabadság eszméjével sok politika visszaélt már.

A rendszerváltás óta több mint egymillió honfitársunk született. Akik 1989-ben születtek, két év múlva már érettségiznek. Számukra már nemcsak 1956, hanem 1989 is történelem.

Mit mondhatunk nekik?

Elmondhatjuk, hogy 1956-ban ezrek haltak meg önfeláldozóan és névtelenül.

Elmondhatjuk, hogy százezrek külföldre menekültek.

Elmondhatjuk, hogy a forradalom hősei közül nagyon sokaknak kellett fizikailag és lelkiileg megtörnie, korábbi állásaikból eltávolítva társbérletben vagy szoba-konyhás lakásban tengődniük.

Elmondhatjuk fiainknak és lányainknak,

hogy a forradalom leverése után magyarok millióinak el kellett felejteniük, ami történt, ha élni akartak. Az ellenállás helyébe a túlélés vágya lépett.

El kellett felejteni, hogy a dicsőséges forradalom olyan nemzeti ügy volt, amely hazánkat igazán megmutatta a világnak.

El kellett felejteni mindazt, amiért még unokáik is büszkék rájuk.

Ma már nyilvánosan emlékezhetünk hőseinkre. Őszintén, komolyan. A mi felelősségünk, hogy belássuk: 1956 öröksége mindenkié, aki azt valamiért magáénak érezheti. Ma már természetes, hogy nem sajtóúthathja ki a baloldaliságot az, aki valamikor a kádári állampárt tagja volt. A demokratikus baloldal nem tekinthet példaképpül azokra, akik a kommunista diktatúrát önkéntesen szolgálták. Ugyanilyen természetes, hogy a demokratikus jobboldal nem vállalhat közösséget antidemokratikus elődeivel.

Nem attól lesz valaki jobboldali, hogy a két világháború közötti Magyarország politikáját tekinti követendő példának.

A magyar baloldal igazi előfutárait az 1956-os munkástanácsokban és a szociáldemokrata mozgalomban kell keresni, nem pedig azok között, akik erőszakkal törték le a dolgozók demokratikus törekvéseit. 1956 mindannyiunk ünnepe, akik a demokrácia, a szabadság, a szolidaritás és a nemzeti önrendelkezés hívei vagyunk. Akárcsak az 1848-as forradalmat, 1956 októberét is hosszú ideig tartó elnyomás követte. Ám a szabadság vágya és képessége megmaradt az emberekben. Az 1989-ben bekövetkezett rendszerváltás bebizonyította, hogy a rab napi adagjaként ki-mért szabadság sem elégíti ki azokat, akikben a szabadság reménye 1848 óta szunnyad.

A szabadság újjá tud születni. Az elvett szabadság nem azé lesz, aki mástól elvette, hanem azé, aki újra megteremti. A forradalmak ritka pillanatait azért olyan emlékezetesek, mert a nép megtapasztalja saját erejét. Ilyenkor hirtelen a napnál világosabb lesz, hogy nem a történelem formálja a népet, hanem a nép a történelmet. Bibó István nyomán gyakran mondjuk, hogy demokratának lenni annyit tesz, mint nem félni. Szabadságban élni egyszerűen annyit jelent, hogy nem kell félnünk. Szabadabbak vagyunk, mint 1956 vagy 1989 előtt. De azt a kérdést mégis, minden rendszerben fel kell tenni, hogy vajon most igazán szabadon élünk-e. Nincs olyan rendszer, amely ne érdemelne meg a kritikát. És nincs olyan politika, amelytől ne lehetne elvárni az önvizsgálatra való képességet. Az új megalkotása pedig minden korszakban leginkább az ifjúság joga. 1956. október 23. tanulsága, és egyben a magyar forradalmi hagyomány üzenete a következő: nem a népnek kell fölmondania a leckét a hatalom szigorú tekintete előtt, hanem a hatalomnak kell elszámolnia a nép előtt.

Így lehet 1956 üzenete a demokrácia üzenete.

Így lehet 1956 eszméje ma is érvényes.